

Jasmin Koso

KLASIČNO ANGLIKANSTVO IN MODERNE KONTRAVERZE

Članek predstavlja zgodovinsko-teološki pregled katoliških temeljev in reformiranega vidika anglikanske tradicije na osnovi avtorjevega védenja in izkušenj z anglikansko vejo protestantizma. Kaj je sploh anglikanstvo in kakšni so nazori anglikancev o Cerkvi in cerkvenosti; prikaže tudi nekatere sodobne probleme, s katerimi se sooča anglikanstvo in krščanski svet sploh. Moto prispevka bi lahko bil: enotnost v bistvenem, svoboda v nebistvenem, ljubezen v vsem (na sledi *in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas*).

Anglikanska cerkev se v Angliji uradno imenuje *Church of England*, Cerkev Anglije, v nekaterih drugih deželah, kjer so navzoče cerkve anglikanske tradicije, pa je njen naziv »Episkopalna cerkev« (zaradi episkopalne/škofovske ureditve). Njena zgodovina se začne v 16. stoletju, v času reformacije.

Na Angleškem je bila reformacija bolj umirjena kot na celini. Zato je vse do danes ena od značilnosti in odlik anglikanstva *via media*, srednja pot med katolištvom¹ in radikalnim protestantizmom. Anglikansko identiteto opredeljujejo: vrhovna avtoriteta *Svetega pisma*, episkopalna ureditev cerkve, verska načela, kot jih določa *Devetintrideset členov vere*, ter liturgija v skladu s *Knjigo skupnih molitev* (*The Book of Common Prayer*).

1 V smislu katolištva, kakršno je nastalo (in v mnogih sestavinah še vedno obstaja) v okviru Rimske cerkve, a ga je bilo potrebno reformirati in vrniti k biblijskim temeljem.

Avtor tega prispevka/predavanja sprejema klasično anglikanstvo (anglikanstvo kontinuitete), čeprav v moralno-družbenih vprašanjih sprejema tudi določene napredne sestavine in nazore. Anglikanstvo doživlja kot reformirano katolištvo; anglikanec je po njegovem dejansko reformirani katoličan, ki išče in želi ohranяти katoliško bistvo vere. Kadar je katoliška vera popačena, zamegljena, prežeta z dodatki in napakami, jo je treba reformirati; toda primarna identiteta, jedro anglikanstva je katoliško, reformiranost pa sekundaren, čeprav bistven moment.

Katoliško bistvo

Če uporabljamo izraz »katoliška vera«, se moramo vprašati, kaj to pomeni. Na žalost je bila na Zahodu beseda katoličan skozi stoletja povezana izključno s pripadnostjo eni od cerkva, Rimskokatoliški cerkvi; večini Zahodnjakov oznaka »katoličan« dejansko pomeni »rimokatoličan«. Toda to ni izvirni pomen te besede in to ni tisto, kar misli anglikanec, ki/ko reče, da je v bistvu katoličan. (prim. Erlandson 2011b; McGrath 2006, 46–47)

Ko rečemo, da je Cerkev »katoliška«, to najprej pomeni, da je »univerzalna« ali »celovita«. Zato se pojem katoliške vere uporablja za nauk, ureditev in bogoslužje nerazdeljene Cerkve v prvih stoletjih po Kristusu.

Izraz »katoliško« v smislu »univerzalno po obsegu« se nanaša na Cerkev kot Kristusovo Telo, ki je gotovo najuniverzalnejša in najbolj razširjena religija na svetu. Sveti Ciril Jeruzalemski je različne pomene besede »katoliška« (Cerkev) povezal takole:

Cerkev se torej imenuje katoliška, ker se je razširila po vsem svetu [...] in ker nikdar ne neha oznanjati v celoti/polnosti nauk, v katerem morajo biti ljudje poučeni [...], in tudi zato, ker vodi v poslušnost veri vse vrste ljudi, vladarje in podložnike, učene in preproste, in ker je univerzalno zdravilo za vse vrste greha ... (po Erlandson 2011b)

Sveti Vincencij Lerinski pa je o katoliškem verovanju v smislu univerzalnega verovanja razmišljal in pisal takole:

[...] da bi ohranili pravo in zdravo verovanje, moramo z Gospodovo pomočjo spoznati in opredeliti našo vero na dva načina: prvič, po avtoriteti Božjega zakona (zapisane Božje besede), in potem (drugič) po tradiciji katoliške Cerkve. Verjetno lahko kdo vpraša: Zakaj je potrebna še cerkvena razlaga, če je kanon Svetega pisma zaključen in sam sebi zadosten? Odgovor je v tem, da Pisma zaradi globine njegovih sporočil ne razlagajo vsi enako. Iste izjave istih piscev različni ljudje tolmačijo na različne načine: včasih tako različno, da bi lahko rekli, da je toliko pogledov, kot je ljudi. Novacijan pojasnjuje na en način, Sabelij na drugi [...]. Zaradi teh intrig in napak obstaja velika potreba po opredelitvi načel za tolmačenje prerokov in apostolov v skladu s standardom katoliške Cerkve.

Zato mi v katoliški Cerkvi menimo, da se je najbolje držati tistega, kar povsod in vedno verujejo vsi. To je zares katoliško, kot izraža že sam pomen besede, ki zajema vse univerzalno. Tega pravila se bomo držali, če bomo upoštevali univerzalnost (splošno sprejetost), starodavnost in soglasje. Univerzalnost bomo upoštevali, če bomo prepoznali kot resnično tisto vero, ki jo izpoveduje vsa Cerkev po svetu; starodavnost, če ne bomo odstopili od tolmačenja, ki so se jih držali naši predniki in očetje; soglasje, če bomo upoštevali definicije in mišljenje vseh, ali skoraj vseh, škofov in učiteljev v starih časih.

Kaj naj stori katoliški kristjan, če se manjši del Cerkve loči od skupnosti univerzalne vere? Odgovor je jassen: izbral bo zdravje celotnega telesa, ne pa njegov morbidni in korumpirani del.

Toda kaj, če neka nova okužba ogroža celotno Cerkev, ne le njen manjši del? V tem primeru se bo držal tistega, kar je starejše in kar ne podleaga varljivim novostim.

Kaj pa, če so tudi v starih časih nekateri ljudje, ali mesto, ali celo neka pokrajina bili privrženi krivoverju? Takrat je treba namesto neodgovornega neznanja nekaterih skrbno sprejeti izjave starih koncilov, če so le bile. Toda kaj, če se pojavi nek nov krivi nauk, o katerem ni mogoče najti ničesar ustrezno zapisanega? Tedaj je najbolje primerjati mišljenje očetov in raziskovati njihova tolmačenja, saj so živeli v veri in skupnosti katoliške Cerkve, čeprav v različnih časih in na različnih krajih. Naj nam bodo uči-

telji tisti, ki so se dokazali in bili izjemni. In ko odkrijemo, kaj so oni sprejemali, potrevali in učili (ne samo eden ali dva, temveč vsi kot eden) – in to odprto, pogosto in vztrajno –, potem to sprejmimo in se tega brez zadržkov držimo.« (po Alić 2015; prim. Bettenson 1967, 84–85)

Pri tem je treba spomniti, da se je zgodnja Cerkev soočala z velikim izzivom tako imenovane gnoze, gnostičnega gibanja (do neke mere podobne sodobnemu pojavu New Agea), in je morala iskati in najti rešitve, ki ji bodo omogočale, da ostane na pravi biblijski poti. Ta zgodnja herezija, ki odmeva vse do danes, je bila v mnogočem podobna krščanstvu in bila zato velik izziv za zgodnje krščanske pisce. Krščanske voditelje je spravljal v obup, da so gnostični pisci svojevoljno razlagali dela *Nove zaveze*. Vprašanje o pravilnosti tolmačenja *Svetega pisma* je bilo tako postavljeno že zelo zgodaj.

V tem kontekstu je bilo izjemno pomembno sklicevanje na krščansko izročilo (tradicija dobesedno pomeni to, kar je bilo predano in izročeno naprej). Tako je Irenej Lyonski (rojen okrog leta 130) zatrjeval, da je pravilo vere (*regula fidei*) navzoče v apostolski Cerkvi in kanonskih spisih *Biblije*: Cerkev je zvesto oznanjala isti evangelij od apostolskih časov do danes. Gnostiki take kontinuitete z zgodnjo Cerkvijo niso mogli pokazati in dokazati (kot tega ne morejo današnje sekte, kulti in revizionisti). V glavnem so razvijali nove ideje in jih prikazovali kot krščanske. Irenej se zato sklicuje na kontinuiteto pridigarske in učiteljske službe v Cerkvi in samih cerkvenih uslužbencev, posebno škofov.

Tudi za Tertulijana je bila tradicija zelo pomembna, saj kaže, kako je bilo *Sveto pismo* sprejemano in tolmačeno v Cerkvi. Pravilno tolmačenje *Pisma* lahko po njegovem najdemo tam, kjer obstajata resnična krščanska vera in disciplina. Tradicijo so zato imeli za apostolsko nasledstvo, ki Cerkev vodi in usmerja k pravilnemu tolmačenju *Pisma*. Izročilo se takrat ni imelo za nek dodaten »skriti izvor razodetja« po leg samega *Pisma* (kot se je to na žalost zgodilo kasneje). Takšno »izročilo« je Irenej zavrzel kot gnostično idejo. Pač pa je bilo pojmovano kot sredstvo, ki jamči zvestobo Cerkve apostolskemu nauku, namesto sprejemanja raznih (p)osebnih tolmačenj *Biblije*. (prim. Erlandson 2011b; McGrath 2006, 46–47)

Anglikanstvo je torej katoliška vera oziroma prizadevanje, da se ohrani vera, ki je bila svetim izročena enkrat za vselej (Jud 1,3). Kje lahko najdemo to katoliško vero? Predvsem v *Svetem pismu Stare in Nove zaveze*. Nova zaveza je pričevanje apostolske vere prvega stoletja, ohranjene prvenstveno v pisni obliki evangelijev in poslanic apostolov. Samo *Sveto pismo* je zapisana Božja beseda, navdihnjena in najvišja avtoriteta tega, kar kristjani verujejo, ter vsebuje vse, kar je potrebno za odrešenje. (McGrath 2006, 46–47)

Toda *Biblijo* je vedno treba tudi tolmačiti, in odtod vprašanje, kdo je pristojen za to. Najboljši in pravi odgovor je »Cerkev« (ki pa mora biti seveda tudi sama opredeljena). Del katoliške vere so nujno tudi določena avtoritativna tolmačenja *Svetega pisma*: predvsem veroizpovedi (nedvomno Apostolska in Nicejsko-carigrajska) in prvi štirje (po nekaterih pa prvih sedem) ekumenski koncili. Čeprav nimajo enake avtoritete kot Biblija, so njena avtoritativna tolmačenja in povzetki ter so zato katoliški – se pravi po naravi apostolski in univerzalni.

Marsikaj v doktrini, ureditvi in bogoslužju ni takoj razvidno in jasno po samem *Svetem pismu*. Večkrat se pojavijo problemi, ki so zunaj tega, o čemer govorijo *Biblija*, veroizpovedi in koncili. Na koga se še lahko obrnemo za najboljše in najkompetentnejše tolmačenje apostolske vere Cerkve? Odgovor je: k »cerkvenim očetom«. Čeprav niso tako navdihnjeni kot *Biblija* niti nimajo take avtoritete in niso tako enotni, kot so veroizpovedi in koncili, nam nudijo dobra pričevanja o najzgodnejših in najuniverzalnejših verovanjih prve cerkve v zadevah, ki iz *Svetega pisma* niso povsem jasne. Anglikanci se dosledno in vedno znova obračajo k očetom, da bi jih oni vodili pri prizadevanju ohraniti doktrino, ureditev in liturgijo zgodnje Cerkve, se pravi katoliško in apostolsko verovanje. Če je bilo neko verovanje ali ravnanje navzoče v prvem stoletju in je obstajalo vse do 16. stoletja (ko so bile mnoge stare prakse in verovanja zavrženi), potem se lahko zanesemo, da gre za verovanje in ravnanje, ki smo ju nasledili od apostolov. Ali če vprašamo drugače: za koga lahko z večjo verjetnostjo rečemo, da ve, kaj so hoteli povedati apostoli v *Bibliji* in kako so hoteli, da Cerkve živi in časti Boga – neposredni in najbližji potomci apostolov ali tisti, ki so prišli 2.000 let kasneje?

Obstaja pa še en izvor katolicitete, v katerem se je ohranila katoliška vera: to je stara liturgija! Zgodnje liturgije nam ne nudijo le védenja o tem, kako je zgodnja Cerkev častila Boga, temveč tudi o tem, kako je razumela neke stvari. Pri liturgiji ne gre samo za čaščenje, temveč tudi za duhovnost in teologijo.

Prav to ohranjanje apostolske vere v doktrini, ureditvi in liturgiji – ki jo je varovala zgodnja Cerkev – je katoliški ideal, na katerem temelji reformirani katoliški značaj anglikanstva. Čeprav ima neke svoje posebnosti, je temeljna opredelitev in značilnost anglikanstva, da je naslednik in varuh ene, apostolske in katoliške vere zgodnje Cerkve (različno inkulturirane v različnih obdobjih in kulturah). (prim. Erlandson 2011b; McGrath 2006, 46–47)

Reformirani vidik

Če je anglikanstvo dejansko reformirano katolištvo, kaj je z njegovim reformiranim vidikom?

Sveto pismo je navdihnjeno in nezmotljivo, toda Cerkev in ljudje v njej to niso. Katoliška vera zgodnje Cerkve se je v zgodovini soočala z različnimi izzivi z različnih strani, zato mora biti katoliciteta vedno odprta za delo *Svetega Duha* pri reformiranju Cerkve, kadar se je ta skvarila ali zašla v zmote. Tudi na velike ekumenske koncile lahko gledamo kot na reformno, prenovitveno gibanje v Cerkvi. V času koncilov (posebej v 4. in 5. stoletju) so se v zvezi s ključnimi doktrinami namnožile herezije in koncili so bili sklicani prav zaradi soočenja z njimi. (prim. Erlandson 2011a)

Reformacijsko gibanje, ki ga večina od nas najbolj pozna, je seveda protestantska reformacija 16. stoletja. Govoriti o eni sami reformaciji ni povsem ustrezno. Pravilneje je govoriti o nizu povezanih reformacij: ena je potekala pod Luthrovim vodstvom v Nemčiji in drugod; sorodna, a tudi različna po obliki se je dogajala pod Calvinovim vodstvom v Ženevi, s Zwinglijem v Švici, pod vodstvom Thomasa Cranmerja in angleške države v Angliji.

Angleška reformacija je bila – v tipičnem angleškem stilu – bolj umirjena v primerjavi z reformacijo na kontinentu. Mogoče je reči, da je Angleška cerkev na nek način ohranila več katoliške dediščine, na primer z ohranitvijo škofov in stare liturgije. (prim. Erlandson 2011a) Druge tradicije, ki so izšle iz reformacije, niso le očistile srednjeveške Cerkve napak in zlorab,² temveč so zavrgle tudi marsikaj, kar je bilo del trajnega in neprekinjenega verovanja in ravnanja Cerkve že od najzgodnejših stoletij (čeprav sta Calvin in Luther še brala cerkvene očete in v glavnem spoštovala katoliško vero v njeni relativni polnosti).

Kako razložiti dejstvo, da je angleška reformacija izbrala oboje: da odstrani napake in zlorabe Rimskokatoliške cerkve in hkrati ohrani mnogo tega, kar se je učilo in prakticiralo v zgodnji Cerkvi? Mnoge tradicije, ki so izšle iz reformacije, so sčasoma vse bolj upoštevale samo *Biblijo* kot edino avtoriteto in izvor apostolskega nauka; anglikanstvo je, nasprotno, še naprej upoštevalo tudi verovanja zgodnje Cerkve in z veliko pozornostjo bralo spise zgodnjih cerkvenih očetov.

Ko/ker so brali *Biblijo* izolirano, zunaj njenega zgodovinskega konteksta in brez katoliškega izročila cerkve, so mnogi kristjani začeli nje-no vsebino na mnogih področjih tolmačiti v nasprotju s tem, kar je vedno učila Cerkev. Če na primer izhajate iz ideje, da boste verovali samo tisto, kar se lahko dokaže iz *Svetega pisma* z neposrednim/dobesednim branjem, potem boste prišli do drugačnih verovanj, kot če *Pismo* berete tipološko, skozi teologijo zaveze in v okviru neprekinjene cerkvene tradicije tolmačenja (apostolske vere). Anglikanska *Church of England* se je odločila, da bo ohranila škofo (episkopalno ureditev), močan poudarek na Cerkvi in na Kristusovi navzočnosti v evharistiji (čeprav zavrača

- 2 Zakaj je katoliška vera potrebovala reformacijo 16. stoletja? Kratek, a pravilen odgovor je, da je bila srednjeveška Rimskokatoliška cerkev (v 16. stoletju identična z zahodnim krščanstvom) obremenjena z vrsto napak, zlorab in korupcije. Reformna gibanja so bila v tej cerkvi že prej, toda nihče ni imel ustrezne moči ali interesa, da bi jo očistil teh napak in zlorab. Na kratko lahko omenimo nekatere od njih: zloraba papeške moči in njene zahteve, klerikalno poviševanje na škodo laikov, liturgija v jeziku, ki ga ljudje niso mogli razumeti, zgrešen nauk o Božji milosti in zakramentih, obhajilo, ki je bilo dejansko ljudstvu odvzeto. (prim. Erlandson 2011a)

transsubstanciacijo), krst otrok in staro liturgijo. Čeprav priznava svojo reformacijo in svojo protestantsko dediščino, je tako anglikanstvo ohranilo tudi osnovno katoliško identiteto. (prim. Erlandson 2011a)

Povzetek: kaj vse naredi anglikance za anglikance

Za klasično anglikanstvo so ključne sestavine anglikanske identitete vrhovna avtoriteta *Svete pisma*, episkopalna ureditev cerkve, verska načela, zapisana v *Devetintridesetih členih vere*, ter liturgija v skladu s *Knjigo skupnih molitev*.

Morda je najpomembnejša sestavina prav liturgična in molitvena praksa v skladu s *Knjigo skupnih molitev*, ki je v soglasju z *Devetintridesetimi členi vere*. Ti členi seveda omogočajo natančnejšo interpretacijo krščanske doktrine kot liturgija. Toda ključna perspektiva za razumevanje načel vere je skupno cerkveno čaščenje. Anglikanci so svojo vero vedno izpovedovali v liturgiji in preko nje. To v splošnem sicer velja za vse krščanske skupnosti. Krščanska cerkev je srž svoje vere vedno izražala preko liturgije in molitve. Zato anglikanci pogosto spominjajo: *lex credendi lex orandi est*, zakon molitve je zakon verovanja. To, kar verujemo, izražamo preko liturgije in molitve. Toda gotovo velja tudi obrnjeno: naše bogoslužje in molitve oblikujejo, obnavljajo in usmerjajo našo vero in duhovnost.

Nekateri člani Anglikanske skupnosti menijo – ekskluzivistično –, da je za anglikansko identiteto pomembno prav članstvo v tej skupnosti in povezanost z nadškofom Canterburyja. Mi menimo, da tako stališče ni verodostojno in zanesljivo, saj je bila Anglikanska skupnost v preteklosti že soočena z zlomom in razpadom. Neka cerkev je lahko anglikanska, čeprav ni članica Anglikanske skupnosti. Prav tako je lahko po izvoru in izročilu povsem anglikanska, čeprav ni v skupnosti z nadškofom Canterburyja.³

3 Tako tudi na uradni strani same Anglikanske skupnosti, kjer je ta razlaga uvodno pojasnilo k seznamu Anglikanskih cerkva, ki niso članice Anglikanske skupnosti, vendar se jim ne odreka ne cerkvenost ne »anglikanskost« (Not s. d.).

Delitve v anglikanstvu

Najprej moram spomniti, da obstoje v anglikanstvu (kot včasih tudi v drugih tradicijah) tri različna pojmovanja doktrine in liturgične prakse, ki se poimenujejo *visoka, nizka in široka cerkev* (*High, Low and Broad Church*).

Visoka cerkev je najpomembnejša veja anglikanstva, s poudarjenim pomenom zakramentalnosti in liturgične prakse. Pripadniki te veje so v zgodovini anglikanstva težili k povratku k srednjeveškim doktrinam in praksam. *Nizka cerkev* je najbolj reformatorska in teološko najbližja reformirani (kalvinistični) ortodoksni in evangelikalizmu. *Široka cerkev* je najmlajša veja anglikanizma z liberalno in kritično teološko usmerjenostjo.

V današnjem času je razlika med visoko in nizko cerkvijo vse manj pomembna, posebej v okviru reformiranega episkopalizma, ki hkrati neguje reformirano evangelikalno teologijo in visoko liturgično prakso, kot je bilo to v klasičnem anglikanstvu oziroma v času angleške reformacije. (prim. Boisset 1999, 228–30)

Puritanci in traktarijanci

Spomnil bi na dve nasprotni in skrajni gibanji v anglikanstvu.

Puritanci so pripadniki reformnega gibanja v angleškem protestantizmu, ki je nastalo okrog leta 1560 s ciljem, da dokonča reformacijo in Cerkev »očisti«¹ še zadnjih sledi katolicizma. Cerkvi so hoteli vrniti njeno evangeljsko čistost, vzpostaviti izvirno biblijsko Cerkev, zavreči vse katoliške sestavine (obrede, liturgijsko nošo), strogo spoštovati nedeljo, namesto episkopalne uvesti prezbiterialno ureditev. Ker se niso priključili leta 1559 osnovani Anglikanski cerkvi, so jih imenovali »disidenti«² (*dissenters*). S Cromwellovo zmago v državljanski vojni so politično prevladali in poizkušali radikalno spremeniti cerkvene in družbene razmere (ukinitve škofovstva, izgon anglikanske duhovščine pa tudi odstranitev orgel v cerkvi in zaprtje gledališč). Sčasoma so se različne puritanske struje organizirale v samostojne cerkve in skupnosti (prezbiterijanci,

baptisti, kvekerji ...). Povezani so s teološkim pojmovanji *nizke* cerkve. (Puritanci s. d.)

Traktarijanci ali Oxfordsko gibanje so bili verska struja v Angliji v tridesetih in štiridesetih letih 19. stoletja, ki je nasprotovala anglikanskemu teološkemu liberalizmu in bila naklonjena katoliškemu nauku. Naziv »traktarijansko gibanje« je dobila po seriji publikacij *Tracts for the Times* (1833–1841). Voditelj gibanja je bil John Henry Newman, vikar v Oxfordu, vidni člani pa Henry Manning, Edward Pusey, Robert Wilberforce in univerzitetni pridigar John Keble, ki je leta 1833 kritiziral razmere v Anglikanski cerkvi in zahteval opredelitev temeljnih določil njenega nauka. Newman je dokazoval, da nauk Katoliške cerkve, kot je bil opredeljen na tridentinskem koncilu, ni nujno v nasprotju z *Devetintridesetimi členi* Anglikanske cerkve in da je nauk Katoliške cerkve ohranil identiteto krščanskega nauka in temeljna načela vere. Oxfordsko gibanje se je končalo z Newmanovim spreobrnjenjem h katolicizmu (1845), saj je to dalo nasprotnikom argumente, da »traktatizem« nujno pelje v katolicizem; kmalu je prestopil tudi H. E. Manning (1851). Gibanje je močno vplivalo na razvoj sodobnega anglikanstva, posebej na krepitev tradicije in katoliških elementov v bogoslužju Anglikanske cerkve preko tako imenovanega anglokatolicizma (v Visoki cerkvi). (Oxfordski s. d.)

Primer Reformirane episkopalne cerkve (REC)

Dogajanje v anglikanstvu (v ZDA in širše) od 18. stoletja do danes dobro ilustrira primer Reformirane episkopalne cerkve. V 19. stoletju so se v anglikanski skupnosti, posebej v Protestantski episkopalni cerkvi Amerike, zgodile velike spremembe. Posledica liberalnega gibanja v 18. stoletju je bila, da so nekateri začeli trditi, da je bila angleška reformacija napaka in da se mora anglikanstvo v večji meri vrniti k doktrini in praksi srednjeveške cerkve (kar bi bilo seveda v velikem nasprotju z zgodovinskim anglikanstvom) (*Declaration* 1873). Na drugi strani se je pri nekaterih povečala skrb, da se zaščiti tisto, kar je mogoče imenovati anglikanstvo angleške reformacije. Menili so, da je treba nasproti liberalizmu uveljaviti jasno oznanjevanje evangelija odrešenja po

veri v Kristusa, braniti integriteto *Svetega pisma* ter ohraniti obrednik Thomasa Cranmerja, nadškofa, ki je umrl kot mučenec prav zaradi zavračanja nekaterih novotarij rimskokatoliške doktrine, ki so nastale v srednjem veku. (*Declaration* 1873).

Duhovnik protestantske episkopalne cerkve William Augustus Muhlenberg je poizkušal probleme, kot so jih videli evangelikalci v 19. stoletju, zgoščeno predstaviti v kasneje poimenovani *Muhlenbergovi spomenici*. Muhlenberg je bil tudi sam evangelikalec, ki je ekumensko tesno sodeloval s Starokatoliško cerkvijo. Bil je »človek evangelija« iz »visoke« cerkve, ki je pojasnjeval, zakaj nekateri evangelijski kristjani njegovega časa negujejo neke liturgične prakse in se združujejo okrog starih reformiranih katoliških resnic. Čeprav sam nikdar ni postal reformirani episkopalec, je novoustanovljena Reformirana episkopalna cerkev dobera uporabila njegova stališča. V drugi četrtini 19. stoletja so nekateri člani Protestantske episkopalne cerkve presodili, da se je njihova ljuba cerkev tako dramatično spremenila, da jim ne ostane drugega, kot da ohranijo »staro« Cerkev z oblikovanjem nove denominacije⁴ (torej ne druge Cerkve). Zato je leta 1873 Georg David Cummins, pomožni škof Kentuckyja v Protestantski episkopalni cerkvi, postal škof-ustanovitelj Reformirane episkopalne cerkve v prepričanju, da mora ohraniti in nadaljevati prakso »stare« Cerkve. S tem se je v REC ohranilo nasledstvo posvetitve/umestitve vse do danes. (*Declaration* 1873).

- 4 Beseda »denominacija« se pojavi okrog leta 1740 v zgodnjih letih evangelijskega prebujenja, ki sta ga vodila John Wesley in George Whitefield. V protestantizmu in reformacijskih cerkvah označuje skupino krščanskih skupnosti, ki jih združujejo skupne teološke in organizacijske sestavine. Pojem lahko označuje skupnosti, ki so se organizacijsko grupirale na temelju skupnih poudarkov v nauku (ki jih razlikujejo od drugih), ali cerkve, ki majo sicer v osnovi isto veroizpoved in tradicijo, toda različno jurisdikcijo pri upravljanju. Pojem denominacije na žalost izraža protestantsko nagnjenje k neenotnosti in delitvam in v tej obliki ni bil poznan v zgodnji Cerkvi. Po Jambrecku pa je tudi nasprotje pojma sekta/sektaštvo. Sekta si prisvaja avtoriteto Jezusa Kristusa, veruje, da je samo ona resnično Kristusovo Telo, da vsa resnica pripada samo njej in nikomur drugemu. Sekta je izključujoča, denominacija ni. »Denominacija« predpostavlja, da je posebej poimenovana (denominirana) skupnost/skupina del večje celote – Cerkve –, ki ji pripadajo vse denominacije. (Jambrek 2003, 19)

Škof Cummins je pri formuliranju *Izjave o izpovedovanju vere* uporabil nekatera Muhlenbergova stališča in celo hotel, da bi Muhlenberg postal škof v REC. Izjava o izpovedovanju vere je jedro ključnih prepričanj Reformirane episkopalne cerkve še danes. Pri poizkusu interpretacije te izjave je treba vedeti, kdo je bil Muhlenberg in kakšno reformirano cerkev je želel Cummins, ter upoštevati naslednja pojasnila:

- Temeljna načela jasno prepoznavajo *Sveto pismo* kot primarni avtoritativni dokument, toda ne izključujoče. *Sveto pismo* nam ni dano v vakuumu, ločeno od Cerkve, zato so avtoritativne tudi stare Veroizpovedi, kot so interpretirane v *Devetintridesetih členih vere*.
- Izjava o episkopatu neposredno izhaja iz stališč Richarda Hookerja, anglikanskega teologa 16. stoletja, ki je napisal klasičen zagovor anglikanstva *Zakoni eklezialne ureditve*. Hooker potrjuje episkoparno ureditev, ker da je ukoreninjena v *Svetem pismu* in zgodovinsko potrjena, saj da so jo splošno in brez ugovorov sprejemali v prvih 1.500 letih cerkvene zgodovine.

Toda ti klasični anglikanci so nasprotovali temu, da bi odrekli cerkvenost tistim (protestantom), ki niso imeli škofov (na primer njihovi reformirani bratje v Evropi), s tem, da ne bi priznavali veljavnosti njihovega krsta ali obhajila. Njihovi nasledniki so v 19. stoletju odstopili od načel Hookerjeve angleške reformacije in zanikali veljavnost obhajila v neepiskopalnih protestantskih denominacijah. Drugo načelo Reformirane episkopalne cerkve v duhu klasičnega anglikanizma sicer sprejema episkoparno ureditev, toda ne postavlja je za pogoj, da bi neka skupnost lahko bila Cerkev. (*Declaration* 1873).

Progresivno-konservativni spopadi danes

Današnje anglikanstvo se sooča z izzivom spopadov med konservativnimi in liberalnimi silami (tako kot druge krščanske tradicije in družba sploh). Cerkve se delijo in razpadajo ob vprašanih homoseksualnih zakonskih zvez (in blagoslova takih zvez v cerkvi), pravici do splava in

podobno. Tu namreč ne gre le za pravice homoseksualcev, temveč tudi za vprašanje, kaj je osnovni Božji načrt za človeka, ustvarjenega po Božji podobi kot moški in ženska, pri zapovedi rojevanja otrok?

Drugo pomembno vprašanje in predmet sporov je posvečevanje žensk za škofovsko službo, ki je nadaljevanje prejšnje razprave o ženskah kot duhovnicah. Danes imamo v tej zvezi kompromis. Nekatere denominacije Anglikanske cerkve Severne Amerike imajo duhovnice, druge ne, toda pri tem veljata medsebojna toleranca in načelo nevsiljevanja lastnega stališča drugim. Posvečevanje žensk za škofovsko službo je mnogo večji problem zaradi narave episkopata, ki izhaja iz apostolske službe.

Nastanek Anglikanske cerkve v Severni Ameriki (ACNA)

Posledica teh kontraverz je delitev anglikanstva na več frakcij, cerkva in zvez. Izrazit primer za to je nastanek ACNA.

ACNA so leta 2009 ustanovili bivši člani Episkopalne cerkve v ZDA in Anglikanske cerkve v Kanadi, nezadovoljni z liberalnimi doktrinami in družbenimi nauki v svojih cerkvah, saj so jih imeli za nasprotne tradicionalnim anglikanskim verovanjem. Že pred letom 2009 so ti konservativni anglikanci iskali podporo anglikanskih cerkva ali provinc zunaj Severne Amerike, zlasti na svetovnem Jugu. Kar nekaj škofij in posameznih župnij v Kanadi in ZDA je glasovalo za prenos jurisdikcije nad njimi na anglikanske province v Južni Ameriki in Afriki. Leta 2009 pa se je več anglikanskih skupin, ki so se umaknile iz dveh severnoameriških provinc, združilo v Anglikansko cerkev v Severni Ameriki (ACNA s. d.).

GAFCON

Globalna anglikanska konferenca o bodočnosti (GAFCON) je niz konferenc konservativnih anglikanskih škofov in voditeljev, ki je sledil prvi konferenci v Jeruzalemu od 22. do 29. junija 2008, ki se je zaskrbljeno ukvarjala z naraščajočimi razhajanjmi v Anglikanski skupnosti, z naraščajočim sekularizmom kot tudi problemi AIDS-a in revšči-

ne. Konferenca je sprejela Jeruzalemsko deklaracijo in ustanovljeno je bilo Združenje izpovedujočih anglikancev.

Sodelavci konference so pozvali k ustanovitvi Anglikanske cerkve Severne Amerike kot alternative Episkopalni cerkvi v ZDA in Anglikanski cerkvi v Kanadi ter izjavili, da za anglikansko identiteto ni potrebno priznavanje canterburyjskega nadškofa. (GAFCON s. d.)

Kaj je privedlo do ustanovitve ACNA in GAFCON

Spori so se začeli ob vprašanju ženskega duhovništva, toda to je kmalu stopilo v ozadje. Spopad se je nadaljeval ob posvečevanju žensk za škofovsko službo, sprejemanju homoseksualnih oseb v skupnost, homoseksualnih zakonskih zvezah in posvečevanju homoseksualcev za škofe.

Leta 2003 je bil za škofa Episkopalne cerkve posvečen Gene Robinson, deklarirani homoseksualec v istospolni zvezi. Kot odgovor na to je bila leta 2009 organizirana konferenca 27 konservativnih anglikanskih provinc z nazivom GAFCON, ki je sprejela Jeruzalemsko deklaracijo z ostro obsodbo vsakega ravnanja v anglikanski cerkvi, ki bi bilo v nasprotju s *Svetim pismom*.

Od 11. do 15. januarja 2016 je bil v Canterburyju v Angliji sklican redni sestanek vseh prymasov anglikanskih cerkva v svetu. V ponedeljek, 11. januarja 2016, ko naj bi se sestanek 38 prymasov začel, je večina teologov, duhovnikov in novinarjev menila, da bo to konec enotne Anglikanske cerkve. Na sestanku je bil izglasovan suspenz Episkopalne cerkve v Ameriki (TEC) za tri leta, ker so kljub sprejeti Lambertske odločbi ordinirali za duhovnike osebe, ki so bile v homoseksualni zakonski zvezi, ter spremenili poročno liturgijo, da bi bila prilagojena tudi homoseksualnim parom. (gl. Priopćenje s. d.)

Zaključek in končne opombe

Ugotovili smo, da je ena od pomembnih odlik anglikanstva *via media*, srednja pot med katolištvom in radikalnimi oblikami protestan-

tizma, ter da lahko anglikanstvo kljub njegovi širini dovolj natančno opredelimo kot reformirano katolištvo. Obravnavali smo tri pomembne sestavine v tkivu anglikanske identitete: episkopalno ureditev cerkve, načela verovanja v *Devetintridesetih členih vere* ter molitveno in liturgično prakso v skladu s *Knjigo skupnih molitev*; slednja je mogoče celo najpomembnejša.

Glede današnjih kontraverz moramo reči, da ne podpiramo istospolnih zakonskih zvez oziroma nismo za redefiniranje zakonske zveze. Kot je rekel N. T. Wright, moramo biti zelo previdni, kadar gre za nenadno spreminjanje pomena ključnih besed. Za poizkusi, da bi zamenjali izraze, ki so se do sedaj uporabljali, ali spremenili pomen besed, se vedno skriva prizadevanje po spremembi kulture in ideologije. Beseda »zakonska zveza« že tisočletja medkulturno pomeni zvezo moškega in ženske. S krščanskega stališča je že vse od pripovedi o nastanku (*Geneza*) zelo pomembna binarnost: nebo in zemlja, morje in kopno, moški in ženska. Bog ustvarja različne in komplementarne pare, ki delujejo skupaj ... Zaključna scena *Biblije* je novo nebo in nova zemlja, njena simbolika pa zveza Kristusa in njegove Cerkve. Ne gre torej za nekaj citatov, ampak za celoten biblijski narativ. Zato zakonska zveza moškega in ženske označuje dobroto Božjega stvarjenja in Božjo namero za novo nebo in novo zemljo. Če ljudje mislijo, da je zdaj zakonska zveza le ustrezna družbeno ureditev, potem se bojim, da stvari ne gredo v pravi smeri. Jasno je, kaj je boljša in izvornejša pot.

Toda ali naj bomo vendarle odprtejši za vključevanje homoseksualnih oseb?

Sam Jezus ni ničesar rekel o homoseksualnosti. Nekaterim kristjanom to dejstvo zadošča, mnogi pa menijo, da je treba vzeti v obzir tudi spise apostolov in vso *Novo zavezo*.

V *Novi zavezi* je ključna beseda apostola Pavla v prvem poglavju *Pisma Rimljanom*. Tam piše, da so ljudje (pogani) najprej častili in slavili Boga, potem pa so se odvrnili od njega, da bi se klanjali malikom. Zaradi odločitve, da se odvrnejo od Boga, jih je Bog prepustil vsem vrstam pregreh. Prepustil jih je poželenju njihovih src, da sramotijo svoja telesa, da z omračenim umom počno, kar se ne spodobi. Na koncu poglav-

ja Pavel našteje enaindvajset vrst pregreh, kot so zavist, prepirljivost in pohlep, vse do pripravljenosti ubijati, sovražnost do Boga in tako naprej. V sredini tega besedila (Rim 1, 26–27) obravnava nekatere seksualne deviacije ljudi potem, ko so se odvrnili od Boga:

Njihove ženske so namreč zamenjale naravno občevanje s protinaravnim, podobno so tudi moški opustili naravno občevanje z žensko in se v svojem poželenju vneli drug do drugega. Moški so počenjali nespodobnosti z moškimi in tako sami na sebi prejemale povračilo, ustrezno svoji zablodi.

Ti dve vrstici sta najobsežnejša referenca na homoseksualni odnos v vsem *Svetem pismu*. O homoseksualnosti govorita zelo negativno, v kontekstu spirale moralnega iztirjenja.

Zdi se, da tu ni pomembno vprašanje, ali je Pavel nasprotoval homoseksualnim odnosom (ker je očitno, da je), ampak vprašanje, zakaj jim nasprotuje in v kakšni zvezi je ta razlaga s kvaliteto odnosa, kot je življenjsko partnerstvo.

Gre namreč za to, da v starodavnem svetu, posebej med takratnimi Judi in kristjani, homoseksualni odnos ni bil dojet kot zadeva *enotne in ekskluzivne usmerjenosti manjšine*. Homoseksualna privlačnost in obnašanja so bili dojeti široko kot rezultat neobzdrane, prekomerne seksualne želje in poželenja tistih, ki niso bili pripravljeni v zadostni meri kontrolirati svojih poželenj. Zato bi bilo treba presoditi o možnosti, da urejena monogamnega homoseksualnega odnosa ne bi apriorno obravnavali kot »življenje v grehu« (ali pa bi ga vsaj obravnavali enako kot številne lastne osebne slabosti, ki jih vsakodnevno ponavljamo). (Koso 2018) Zgovorno je dejstvo, da je bil prvi poganski spreobrnjenec v krščansko vero (kot je zabeleženo v *Novi zavezi v Apostolskih delih*, Apd 8, 26–40) etiopski evnuh, ki bi mu bil po *Ponovljeni postavi* (5 Mz 23,2; tudi 3 Mz 21, 16–23) prepovedan vstop v starozavezno skupnost Božjega naroda. Po *Novi zavezi* je (bil) dobrodošel tak, kakršen je (bil).

Kršćanstvo je gotovo pred izzivom, kako sprejeti in vključiti homoseksualne osebe. Državljanska institucija življenjskega partnerstva (homoseksualcev) je realnost in že zato sama po sebi pomeni izziv. Prepričan

sem, da prihajajo dnevi, ko bo odnos do homoseksualnih oseb vse inkluzivnejši in bodo vse bolj dobrodošle v različnih kršćanskih skupnostih.

VIRI IN LITERATURA

- ACNA – Anglican Church in North America. s. d. <http://www.anglicanchurch.net>.
- Alić, Damir Šićko. 2015. *Katolička vjera u crkvenoj predaji*. Zagreb: OK knjižara.
- Avis, Paul David Loup. 2007. *The Identity of Anglicanism: Essentials of Anglican Ecclesiology*. Edinburgh: T&T Clark
- Bettenson, Henry, in Chris Maunder, ur. 1967. *Documents of the Christian Church*. London: Oxford University Press.
- Boisset, Jean. 1999. *Protestantizam*, 2., dopolnjena izdaja. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Chapman, Mark David. 2006. *Anglicanism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- . 2012. *Anglican Theology*. Edinburgh: T&T Clark.
- »Declaration of Principles.« 1873. The Reformed Episcopal Church. <http://www.recus.org/principles.html>.
- Erlandson, Charles. 2011a. »Anglicanism is Reformed.« Give Us This Day. <https://www.patheos.com/blogs/giveusthisday/anglicanism-is-reformed/>.
- . 2011b. »Is Anglicanism Catholic?« Give Us This Day. <https://www.patheos.com/blogs/giveusthisday/is-anglicanism-catholic/>.
- GAFCON – Global Anglican Future Conference. s. d. <https://www.gafcon.org>.
- Howe, John Wadsworth, in Sam C. Pascoe. 2010. *Our Anglican Heritage*, 2. izdaja. Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers.
- Jambrek, Stanko. 2003. *Crkve reformacijske baštine u Hrvatskoj*. Zagreb: Bogoslovni institut.
- Koso, Jasmin. 2018. »Trebamo li prihvatiti homoseksualne kršćane?« Avanti novine. <https://avantinovine.blogspot.com/2018/03/trebamo-li-prihvatiti-homoseksualne.html>.
- McGrath, Alistair Edgar. 2006. *Uvod u kršćansku teologiju*. Zagreb: Teološki fakultet »Matija Vlačić Ilirik«; Rijeka: Ex libris.
- »Not in the Communion.« s. d. Anglicans Online. <http://anglicansonline.org/communion/nic.html>
- »oxfordski pokret«. s. d. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=45999>.

---. s. d. Proleksis enciklopedija. <https://proleksis.lzmk.hr/40218/>

»Priopćenje Protestantske reformirane kršćanske crkve u RH povodom odluke primasa Anglikanskih crkava o suspenziji Episkopalne crkve u SAD.« s. d. IPA – Informativna protestantska agencija. <https://ipaprkc.org/2016/01/29/priopcenje-protestantske-reformirane-krscanske-crkve-u-rh-povodom-odluke-primasa-anglikanskih-crkava-o-suspenziji-episkopalne-crkve-u-sad/>.

»puritanci«. s. d. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=51141>.

---. s. d. *Proleksis enciklopedija*. Dostop 15. septembar 2019.

Ramsey, Michael. 2004. *The Anglican Spirit*, ponatis. New York: Estate of Michael Ramsey, Church Publishing Incorporated.

Rodgers, John Hewitt. 2011. *Essential Truths for Christians: A Commentary on the Anglican Thirty-Nine Articles and an Introduction to Systematic Theology*. Blue Bell, PA: Classical Anglican Press.

Williams, Rowan. 2003. *Anglican Identities*. Cambridge, MA: Cowley.

Iz hrvatsčine preveo Marko Kerševan